

Niet buiten de keten, maar gelijkwaardig daarbinnen

Position paper over professionalisering, wederkerigheid
en zeggenschap binnen de jeugdhulp in gezinshuizen

15 augustus 2026

Een publicatie van Platform Gezinshuizen

1. Aanleiding

De jeugdhulp in gezinshuizen bevindt zich op een belangrijk kruispunt. Er ligt een concept 'Kwaliteitskader Gezinshuizen', aangevuld met een beroepsprofiel, een afzonderlijke beroepscode, een samenwerkingscode en verdere uitwerkingen rond toetsing, kwaliteitsontwikkeling en professionele positionering.

De ambitie om kwaliteit, veiligheid en professionaliteit verder te versterken onderschrijven wij volledig. Tegelijkertijd gaat de huidige ontwikkeling duidelijk verder dan uitsluitend een actualisering van de bestaande Kwaliteitscriteria Gezinshuizen uit 2019.

Daarmee ontstaat een fundamentele vraag:

Welke professionele positie krijgt de gezinshuisouder in de toekomstige jeugdzorgketen?

Wordt de gezinshuisouder een steeds specifiekere genormeerde beroepsbeoefenaar aan wie afzonderlijke eisen, codes, toetsingsvormen en verantwoordingsplichten worden opgelegd? Of blijft de gezinshuisouder een volwaardige professional binnen één gezamenlijke jeugdzorgketen waarin alle betrokken partijen aantoonbaar verantwoordelijkheid dragen voor de kwaliteit van zorg?

Voor **Platform Gezinshuizen** ligt daar de kern. Wij vragen niet om een uitzonderingspositie. Wij vragen om een **gelijkwaardige professionele positie binnen de jeugdzorgketen**.

2. Begin bij wat al is opgebouwd

De Kwaliteitscriteria Gezinshuizen uit 2019 zijn tot stand gekomen met brede inbreng vanuit het werkveld. Tijdens de ontwikkeling is expliciet gestreefd naar representatie van gezinshuisouders, zorgaanbieders, kennisinstellingen, overheid, inspectie en andere betrokken partijen. (Zie: Kwaliteitscriteria Gezinshuizen)

Het uitgangspunt van dit kader is helder. Het document beschrijft wat kwalitatief goede jeugdhulp in gezinshuizen is, terwijl gezinshuisouders en ondersteunende partijen ruimte behouden om zelf invulling te geven aan hoe zij die kwaliteit realiseren. Daarbij geldt nadrukkelijk: **pas toe of leg uit**. Onderbouwd afwijken wordt expliciet beschouwd als onderdeel van professionele autonomie. (Zie: Kwaliteitscriteria Gezinshuizen) Dat uitgangspunt achten wij nog steeds waardevol. Niet omdat jeugdhulp in gezinshuizen geen normen nodig zou hebben, maar juist omdat professioneel handelen nooit volledig vooraf in regels kan worden vastgelegd.

3. De evaluatie gaf geen aanleiding om het fundament te verlaten

De onafhankelijke evaluatie uit 2021 laat zien dat de bestaande kwaliteitscriteria groot draagvlak kennen.

Gezinshuisouders en andere betrokkenen waren overwegend positief. Het kader draagt bij aan de definiëring en positionering van gezinshuizen en biedt een gezamenlijke taal voor kwaliteit. De evaluatie onderzocht vervolgens vooral hoe het kader verder kon worden ontwikkeld, actueel gehouden en waar eventueel aanvullende normering gewenst was. (Zie: Definitieve-rapportage-evaluatie-kwaliteitscriteria-gezinshuizen)

Dat gegeven is belangrijk. Doorontwikkeling is iets anders dan vervanging. Actualisering is iets anders dan een fundamentele herinrichting van de professionele standaard. Wanneer een breed gedragen kader wordt vervangen door een veel omvangrijker stelsel van nieuwe professionele documenten en normen, vraagt dat daarom om een heldere onderbouwing.

4. Ook de IGJ pleit voor verbetering én actualisering

De analyse van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd uit maart 2025 laat zien dat er reële kwaliteitsvraagstukken bestaan.

Bij 21 van de 33 bezochte gezinshuizen zag de inspectie verbetering als nodig bij het inschatten en hanteren van veiligheidsrisico's. Bij 18 van de 33 werden vrijheidsbeperkende maatregelen aangetroffen en bij 9 van de 33 werd niet voldaan aan de norm van verantwoorde werktoedeling. Tegelijkertijd was de inspectie bij een groot deel van de bezochte gezinshuizen overwegend positief over de geleverde jeugdhulp en de huiselijke, gezinsgerichte sfeer. (Zie: IGJ Zo thuis mogelijk opgroeien een analyse van gezinshuizen)

Die bevindingen verdienen serieus antwoord. Opvallend is echter dat de IGJ zelf vervolgens aanbeveelt de bestaande Kwaliteitscriteria Gezinshuizen te **actualiseren**, zodat deze beter aansluiten bij de huidige praktijk en wettelijke kaders. (Zie: IGJ Zo thuis mogelijk opgroeien een analyse van gezinshuizen)

Daarom achten wij een fundamentele motiveringsvraag gerechtvaardigd:

Welke aangetoonde tekortkomingen maken het noodzakelijk om verder te gaan dan actualisering van het bestaande, breed gedragen kwaliteitskader?

Die vraag is geen verzet tegen professionalisering. Het is een normale eis van proportionaliteit.

5. De kern van jeugdhulp in gezinshuizen moet behouden blijven

Jeugdhulp in gezinshuizen onderscheidt zich van jeugdhulp in residentiële instellingen, doordat professionele hulpverlening en het gewone dagelijkse leven samenvallen.

Juist daarom is voorzichtigheid geboden met steeds verdere institutionalisering. **Een gezinshuis is geen instelling in het klein.** De professionele kracht ervan ligt onder andere in duurzame relaties, continuïteit, professionele nabijheid, dagelijks samenleven, persoonlijk vakmanschap en het vermogen om telkens opnieuw in concrete situaties afwegingen te maken.

Een kwaliteitsstelsel moet die bijzondere kracht ondersteunen. Niet langzaam vervangen door een institutionele logica waarin toetsing, monitoring en beheersing het dominante organiserende principe worden.

6. Een nieuw kwaliteitsmodel moet zijn eigen uitgangspunt consequent toepassen

Er wordt onderscheid gemaakt tussen: **kwaliteit leveren** – verantwoordelijkheid van de gezinshuisouder en **kwaliteit kunnen leveren** – verantwoordelijkheid van de ondersteuningsstructuur, waaronder zorgaanbieders, gedragswetenschappers, gemeenten en gecertificeerde instellingen. (Zie: Kwaliteitskader Gezinshuizenconcept v0.3)

Dit is naar onze overtuiging een sterk uitgangspunt. Daarom moet juist de volgende vraag worden beantwoord:

Wordt de verantwoordelijkheid van de ondersteuningsstructuur even concreet, toetsbaar en afdwingbaar georganiseerd als de verantwoordelijkheid van de gezinshuisouder?

Daar ligt naar onze overtuiging een essentieel punt.

7. Wederkerigheid wordt erkend, maar nog niet gelijkwaardig georganiseerd

De Samenwerkingscode stelt uitdrukkelijk dat samenwerking wederkerig is en niet door één partij kan worden gedragen. Tegelijkertijd stelt dezelfde code vervolgens dat zij het handelen van de gezinshuisouder normeert, terwijl de daarin beschreven verwachtingen aan samenwerkingspartners **anderen niet binden**. (Zie: Samenwerkingscode Gezinshuisouder concept 0.5)

Daar ontstaat een principiële spanning. De gezinshuisouder krijgt verplichtingen. De ketenpartner krijgt verwachtingen. De gezinshuisouder kan worden aangesproken op zijn professionele handelen. De samenwerkingspartner kan worden aangesproken in het gesprek, maar wordt door dezelfde code niet gebonden. Wij noemen dit het risico van: **asymmetrische verantwoording**.

Op papier is kwaliteit een gezamenlijke verantwoordelijkheid. In de feitelijke normering dreigt die verantwoordelijkheid echter ongelijk verdeeld te worden.

8. Verantwoordelijkheid zonder invloed is geen duurzame professionalisering

Dat probleem wordt zelfs in de concept Samenwerkingscode onderkend.

Daarin wordt expliciet benoemd dat de norm om besluiten loyaal uit te voeren de spanning van “verantwoordelijkheid zonder invloed” niet oplost. (Zie: Samenwerkingscode Gezinshuisouder concept 0.5) Dat is een uiterst belangrijke constatering.

Een professional kan niet duurzaam verantwoordelijk worden gehouden voor omstandigheden waarop hij onvoldoende invloed heeft. Wanneer bijvoorbeeld noodzakelijke ondersteuning uitblijft of een GI onvoldoende bereikbaar is, besluitvorming stagneert, financiering tekortschiet, een plaatsing ondanks bezwaren wordt doorgezet, relevante informatie niet tijdig beschikbaar is of dat onvoldoende gedragswetenschappelijke ondersteuning wordt geboden, moet zichtbaar zijn welke andere partij daarvoor verantwoordelijkheid draagt.

Daaruit volgt ons uitgangspunt:

Geen verantwoordelijkheid zonder zeggenschap. Geen zeggenschap zonder verantwoordelijkheid.

9. Macht moet onderdeel worden van het kwaliteitsdenken

Professionaliseringsdiscussies gaan vaak over verantwoordelijkheid, maar onvoldoende over macht. Toch zijn beide onlosmakelijk verbonden. Een gemeente kan voorwaarden verbinden aan financiering. Een gecertificeerde instelling kan besluiten nemen. Een zorgaanbieder kan contractvoorwaarden stellen. Een verwijzer kan invloed uitoefenen op plaatsing. Een inspectie kan beoordelen.

Een gezinshuisouder draagt vervolgens dagelijks de gevolgen van beslissingen die mede elders in de keten worden genomen. Daarom moet expliciet zichtbaar gemaakt worden **wie welke bevoegdheid bezit, welke verantwoordelijkheid daarbij hoort en hoe die partij daarop aanspreekbaar is.**

Institutionele macht zonder corresponderende verantwoordelijkheid leidt onvermijdelijk tot onevenwicht.

10. De gezinshuisouder behoort niet buiten de gezamenlijke professionele basis te worden geplaatst

Het bestaande Kwaliteitskader Jeugd beschrijft een gemeenschappelijke basis voor professionals binnen het jeugddomein en bevat de norm van verantwoorde werktoedeling, inclusief het principe ***pas toe of leg uit***. (Zie: kwaliteitskader Jeugd)

Ook gezinshuizen vallen volgens de IGJ onder die bestaande norm. Daarbij kunnen geregistreerde én onder voorwaarden niet-geregistreerde professionals worden ingezet binnen de systematiek van verantwoorde werktoedeling. (Zie: IGJ Zo thuis mogelijk opgroeien een analyse van gezinshuizen)

Daarnaast bestaat reeds de Beroepscode voor Professionals in Sociaal Werk, met bepalingen over onder andere samenwerking, transparante regie, professionele autonomie, verantwoording, leren, professionalisering en belangenbehartiging. (Zie: Beroepscode voor professionals in sociaal werk BPSW)

Daarmee is de vraag gerechtvaardigd: **Waarom is naast deze gezamenlijke professionele basis een afzonderlijke beroepsethische infrastructuur voor gezinshuisouders noodzakelijk?**

Een eigen beroepsprofiel of beroepscode kan professionele emancipatie betekenen, maar er bestaat ook een risico op professionele afzondering. Daarom moet iedere aparte normering aantoonbaar bijdragen aan versterking van de positie van gezinshuisouders binnen de keten en niet leiden tot het creëren van een afzonderlijk, zwaarder regime.

11. Een beroepscode moet versterken, niet isoleren

De bestaande BPSW-code beschrijft een beroepscode niet alleen als normenkader, maar ook als steun voor professionele autonomie en als instrument waarmee professionals zich tegenover organisatie en beleid kunnen beroepen op professionele normen. (Zie: Beroepscode voor professionals in sociaal werk BPSW)

Dat is een belangrijk uitgangspunt: **beschermen van professioneel handelen, ondersteunen van professionele afweging en versterken van de positie van de beroepsgroep.**

Een beroepscode mag niet voornamelijk een extra toetsing laag worden.

12. Eigenaarschap en mandaat zijn kwaliteitsvragen

Een professionele standaard verkrijgt legitimiteit niet alleen door inhoudelijke kwaliteit. Ook de manier waarop zij tot stand komt is bepalend.

De conceptdocumenten geven aan dat beroepsprofiel, beroepscode en samenwerkingscode tot het domein van Present 24x7 behoren en door deze beroepsvereniging worden ontwikkeld en beheerd. (Zie: Beroepsprofiel Gezinshuisouder definitief v7)

In de Samenwerkingscode wordt eveneens expliciet vermeld dat het document door Present 24x7 wordt ontwikkeld en beheerd. (Zie: Samenwerkingscode Gezinshuisouder concept 0.5)

Daarmee ontstaat een legitieme **governance vraag**.

Wanneer een organisatie professionele normen voor een gehele beroepsgroep ontwikkelt, moet inzichtelijk zijn, wie zij vertegenwoordigt, welk mandaat zij heeft, hoe breed haar achterban is, hoe besluiten tot stand komen, hoe tegenspraak georganiseerd is en hoe de beroepsgroep invloed houdt op toekomstige wijzigingen.

Daarom stellen wij dat **professionele normen voor een gehele beroepsgroep vragen om aantoonbaar professioneel mandaat.**

13. Van inspraak naar mede-eigenaarschap

Gezinshuisouders behoren daarom niet uitsluitend te worden geconsulteerd over een reeds ontworpen systeem. Zij moeten structureel **mede-eigenaar** zijn van de professionele standaard waaraan hun handelen wordt getoetst. Dat betekent daadwerkelijke zeggenschap over kwaliteitscriteria, beroepsprofiel, beroepscode, toetsingssystematiek, evaluatie, toekomstige wijzigingen en de governance waaronder deze documenten worden beheerd.

Professionalisering **van** een beroepsgroep zonder voldoende professionalisering **door** die beroepsgroep roept onvermijdelijk vragen op over legitimiteit.

14. Consultatie moet reëel zijn

Voor gezinshuisouders is de zomervakantie geen rustige periode. Werk en privé vallen juist in deze periode vrijwel volledig samen en kinderen zijn grotendeels thuis.

Wanneer juist in deze periode omvangrijke en fundamentele voorstellen ter consultatie worden aangeboden, moet worden voorkomen dat formele inspraak ontstaat zonder voldoende feitelijke mogelijkheid tot verdieping.

15. De kanariecriteria als toets voor wederkerigheid

Het kwaliteitskader gezinshuiscare introduceert onder meer zogenoemde kanariecriteria, die doorlopend worden getoetst en binair van aard zijn. Het kader maakt duidelijk dat voor deze criteria géén ruimte bestaat om gemotiveerd af te wijken zoals bij ontwikkelcriteria wel mogelijk is. (Zie: Kwaliteitskader Gezinshuiscare concept v0.3)

Dat is een ingrijpende keuze.

Wanneer zulke harde signaleringscriteria noodzakelijk worden geacht om vast te stellen of een gezinshuis nog aan fundamentele voorwaarden voldoet, dan moet dezelfde logica consequent worden toegepast op de keten.

Daarom vragen wij:

Wat zijn de kanariecriteria voor het systeem rondom het gezinshuis?

Wanneer bijvoorbeeld noodzakelijke jeugdbescherming langdurig niet beschikbaar is, besluitvorming stagneert of onvoldoende passende ondersteuning wordt geleverd. Wie signaleert dat? Wie krijgt “rood”? Wie moet herstellen? En welke consequentie volgt wanneer herstel uitblijft?

Zolang die wederkerigheid ontbreekt, bestaat het risico dat systeemproblemen uiteindelijk toch bij het gezinshuis worden neergelegd.

16. Niet méér regels, maar betere verantwoordelijkheidsverdeling

Platform Gezinshuizen stelt daarom niet als uitgangspunt dat minder normen altijd beter zijn.

Wij stellen iets anders:

Iedere norm moet noodzakelijk, proportioneel, uitvoerbaar en wederkerig zijn.

Nieuwe normen moeten voortkomen uit aantoonbare problemen. Zij moeten daadwerkelijk bijdragen aan veiligheid en kwaliteit. En wanneer problemen worden veroorzaakt door meerdere partijen, moet de normering zich ook op die meerdere partijen richten.

Daarmee verschuift de discussie van controle op gezinshuizen, naar kwaliteit van jeugdhulp in gezinshuizen als **gezamenlijke ketenprestatie**.

17. Vijf voorwaarden voor verdere professionalisering

Vanuit deze analyse formuleren wij vijf voorwaarden.

1. Actualiseren waar actualisering volstaat

Behoud de sterke, breed gedragen kwaliteitscriteria gezinshuizen. Wijzig alleen fundamentele uitgangspunten wanneer daarvoor aantoonbare noodzaak bestaat.

2. Maak wederkerigheid werkelijk bindend

Wanneer kwaliteit zowel afhankelijk is van gezinshuisouder als ondersteuningsstructuur, moet ook de verantwoordelijkheid van die ondersteuningsstructuur toetsbaar worden.

3. Behoud de professionele aansluiting bij de hele jeugdzorgketen

Geen afzonderlijke codes, registers of toetsingssystemen die gezinshuisouders buiten de keten plaatsen, maar onderdeel van de gezamenlijke professionele infrastructuur.

4. Borg representativiteit en mandaat

De ontwikkeling en het beheer van professionele normen moeten aantoonbaar gedragen worden door de beroepsgroep waarop zij betrekking hebben.

5. Organiseer professionele zeggenschap structureel

Gezinshuisouders moeten niet alleen reageren op voorstellen, maar medebepalend zijn voor ontwikkeling, beheer, toetsing en toekomstige wijzigingen.

18. Onze professionele positie

Gezinshuisouders vragen niet om vrijstelling van verantwoordelijkheid. Integendeel. Wie dagelijks en langdurig verantwoordelijkheid draagt voor kwetsbare jeugdigen moet professioneel aanspreekbaar zijn, maar verantwoordelijkheid moet evenredig zijn aan zeggenschap. Verantwoording moet wederkerig zijn en professionele autonomie moet behouden blijven waar complexe menselijke situaties niet volledig in protocollen zijn vast te leggen.

Daarom luidt onze kernpositie:

Gezinshuisouders vragen niet om een uitzonderingspositie buiten de jeugdzorgketen, maar om een gelijkwaardige professionele positie daarbinnen. Met dezelfde erkenning van vakmanschap, dezelfde ruimte voor professionele autonomie en dezelfde wederkerigheid tussen macht, verantwoordelijkheid, zeggenschap en verantwoording die van iedere professionele ketenpartner mag worden verlangd.

19. Slot

De huidige herziening biedt een kans. Niet alleen om gezinshuisouders verder te professionaliseren, maar om de samenwerking rond jeugdhulp in gezinshuizen als geheel professioneler te maken.

Dat vraagt om een kwaliteitsstelsel waarin niet alleen wordt gevraagd: **“Voldoet het gezinshuis?”**, maar ook: **“Heeft iedere partij gedaan wat noodzakelijk was om goede jeugdhulp in gezinshuizen mogelijk te maken?”**

Dat is voor ons de werkelijke betekenis van systeemverantwoordelijkheid. Daarbij geldt als eenvoudige maar principiële toets:

Wat voor de gezinshuisouder bindend is, kan voor de ketenpartner niet vrijblijvend blijven wanneer beiden verantwoordelijk zijn voor dezelfde kwaliteit van zorg.

Daarmee plaatsen gezinshuisouders zich niet buiten de jeugdzorgketen. Integendeel. Zij nemen daarin de positie in die past bij hun verantwoordelijkheid, namelijk **niet onderaan de keten, niet erbuiten, maar gelijkwaardig daarbinnen.**

Onderschrijf deze position paper op:

www.kwaliteitscriteriagezinshuizen.nl